

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-164-2.2025.06>

УДК 376:159.925-043.86

Круглик О. П.

МІЖОСОБИСТІСНА КОМУНІКАЦІЯ З ОСОБАМИ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА ОСНОВА РОЗВИТКУ МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ

У статті здійснено психологічний аналіз міжособистісної комунікації осіб з порушеннями слуху як ключової умови розвитку міжособистісних стосунків у сучасному соціумі. Розглянуто специфіку комунікативної взаємодії людей з порушеннями слуху у структурі спілкування, з урахуванням обмежень слухового сприймання та можливостей компенсаторних механізмів. Обґрунтовано, що ефективність міжособистісної комунікації в цій групі значною мірою залежить не лише від володіння усним мовленням чи технічних засобів слухопротезування, а й від психологічних умов, у яких відбувається взаємодія.

У роботі проаналізовано різні моделі розуміння міжособистісного спілкування та доведено важливість комплексного врахування комунікативного контексту, зокрема соціального, реляційного, фізичного, психологічного та семантичного. Показано, що ігнорування хоча б одного з цих контекстів ускладнює встановлення стійких міжособистісних стосунків та знижує рівень соціальної інтеграції осіб з порушеннями слуху.

Запропоновано новий підхід до осмислення міжособистісної комунікації, який поєднує процес спілкування з такими психологічними складовими, як уважність, намір і ставлення до іншого. Наголошено на значенні поваги, прийняття та емпатійної взаємодії як базових умов розвитку міжособистісних стосунків. Окрему увагу приділено ролі сучасних методів реабілітації, слухопротезування та розвитку усного мовлення у розширенні комунікативних можливостей глухих людей.

Зроблено висновок, що міжособистісна комунікація виступає не лише засобом обміну інформацією, а й психологічною основою формування повноцінних міжособистісних стосунків осіб з порушеннями слуху в соціальному просторі. Ефективна міжособистісна комунікація постає як складний багатовимірний процес, що набуває особливої значущості у взаємодії з особами з порушеннями слуху.

Запропонований підхід акцентує увагу на необхідності усвідомленої присутності у комунікативному процесі, відкритості до взаємодії, подоланні комунікативних бар'єрів та формуванні позитивних міжособистісних стосунків з урахуванням індивідуального вибору людини з порушеннями слуху щодо шляхів соціальної інтеграції.

Ключові слова: міжособистісна комунікація, міжособистісні стосунки, особи з порушеннями слуху, розвиток, психологічна умова.

Сучасна тенденція соціуму характеризується зростанням вимог до безбар'єрної міжособистісної комунікації як ключової умови соціальної інтеграції та психологічного благополуччя особистості. Для осіб з порушеннями слуху комунікація набуває особливої значущості, оскільки обмеження слухового сприймання, оптимальне слухопротезування, своєчасна абілітація/реабілітація істотно впливають на саму структуру спілкування, зокрема на процес встановлення, підтримку та розвитку міжособистісних стосунків. Попри розвиток сучасних технологій слухопротезування та реабілітації, проблема повноцінної міжособистісної взаємодії людей з

порушеннями слуху з чуучими залишається актуальною та недостатньо розв'язаною.

У наукових дослідженнях питання міжособистісної комунікації осіб з порушеннями слуху переважно розглядаються в межах білінгвального підходу, тоді як психологічні умови розвитку міжособистісних стосунків через комунікативну взаємодію (усну чи знакову комунікацію) висвітлені фрагментарно. Недостатньо дослідженими залишаються механізми впливу різних контекстів спілкування на якість міжособистісної комунікації та розвиток стійких міжособистісних стосунків.

Особливої уваги потребує проблема поєднання комунікативних можливостей осіб з порушеннями слуху (володіння усним мовленням, використання жестової мови, технічні засоби слухопротезування) з такими психологічними чинниками, як уважність, намір, ставлення до співрозмовника, повага та прийняття. Відсутність цілісного системного підходу до осмислення безбар'єрної міжособистісної комунікації в сучасному соціумі ускладнює розроблення ефективних моделей взаємодії, спрямованих на розвиток міжособистісних стосунків і підвищення рівня суспільної включеності осіб з порушеннями слуху.

У зв'язку з цим виникає необхідність сурдопедагогічного психологічного аналізу міжособистісної комунікації з особами з порушеннями слуху як фундаментальної основи розвитку міжособистісних стосунків у сучасному соціальному просторі.

Українська культура, спеціальна освіта та психологія розвитку особистості мають потужний теоретико-методологічний фундамент, що сформувався на перетині класичних сурдопедагогічних традицій та сучасних етапів дослідження особистості (С. Максименко, В. Моляко, Л. Фомічової, Н. Чепелева, М. Ярмаченка та ін.). Орієнтація на наукову спадщину українських дослідників дозволяє поєднати унікальний методичний і авторський капітал, водночас відкриваючи можливості для інтеграції в європейський та світовий науковий простір через вивчення психологічних технологій комунікації як усвідомленого підходу до розвитку стосунків у спільності.

У працях К. Бойко, В. Засенка, Н. Засенко І. Колесника, Є. Грози та інших вчених сутність формування мовленнєвих явищ у дітей з порушеннями слуху розглядалася як базова умова їх успішної соціалізації в суспільство. Вчені наголошували на ролі спеціально організованого розвитку мовлення як складного сенсомоторного та когнітивного процесу, що забезпечує як комунікативну компетентність, так й становлення особистісної та соціальної ідентичності дитини.

Разом з тим сучасні виклики актуалізують необхідність висвітлення психологічних основ розвитку міжособистісних стосунків у контексті міжособистісної комунікації з особами з порушеннями слуху.

Питання взаємозв'язку міжособистісної комунікації, міжособистісних стосунків, національної ідентичності та життєспроможності осіб з порушеннями

слуху осмислювалися у дослідженнях О. Горлачова (2022), О. Круглик (2022), С. Литовченко (2025), В. Литвинова (2025) та інших науковців. Автори підкреслювали, що ефективна комунікація виступає не лише інструментом навчання, а й психологічною умовою формування позитивних міжособистісних стосунків, що потребує цілеспрямованого сурдопсихологічного впливу з вираженою аудіовербальною складовою й опції вибору моделі спілкування (Круглик, Горлачов, 2022). Описували навчання, розвиток та супровід дітей з порушеннями слуху в умовах війни та в період повоєнного відновлення: технології адаптації освітньої програми для дітей з порушеннями слуху, специфіки її реалізації в умовах війни; надавали рекомендації щодо психологічної підтримки учасників освітнього процесу в умовах війни для формування міжособистісної комунікації з осами з порушеннями слуху (Литовченко, Литвинова, 2025).

Jason S. Wrench, Narsissra M. Punyanunt-Carter, & Katherine S. Thweatt (2020) використовують найновіші погляди на класичні теорії та дослідження з міжособистісного спілкування, щоб допомогти орієнтуватися у повсякденних міжособистісних взаємодіях. Автори акцентують увагу та досліджують такі нові сфери, як співчуття до себе, позитивне ставлення до тіла, дружба та «темна сторона».

Водночас низка досліджень (S. Duck, D. Usera, 2016; Jih-Hsin Tang, Ming-Chun Chen, Cheng-Ying Yang, Tsai-Yuan Chung, Yao-An Lee, 2016) акцентують увагу на впливі цифрового середовища та невербальної взаємодії в електронних мережах на характер міжособистісних стосунків. Популярність мобільних пристроїв і цифрових каналів комунікації зумовлює зміну форм соціальної взаємодії, що особливо актуально для дітей та осіб з особливими освітніми потребами, зокрема з порушеннями слуху. Надмірне використання цифрових технологій може як розширювати комунікативні можливості, так і створювати додаткові бар'єри для формування глибоких міжособистісних стосунків.

Таким чином, аналіз українських і зарубіжних наукових джерел засвідчує потребу сьогодення в психологічному осмисленні міжособистісної комунікації з особами з порушеннями слуху з урахуванням їхнього особистісного вибору соціалізації та інтеграції в спільноті чуючих.

Мета статті – описати психологічний вплив міжособистісної комунікації з особами з порушеннями слуху як умови встановлення та розвитку тривалих міжособистісних стосунків.

Міжособистісна комунікація розглядається в нашому дослідженні як складний ієрархічний психологічний процес, що включає взаємодію когнітивних, сенсомоторних, емоційних, особистісних, смислово-семантичних і соціально-контекстуальних компонентів, що в сукупності опосередковують формування життєстійкості в процесі міжособистісної взаємодії. Для осіб з порушеннями слуху цей процес набуває специфічних характеристик, зумовлених особливостями сприймання, відтворення та інтерпретації мовленнєвої інформації; оптимальним слухопротезуванням; вибору власної життєвої позиції щодо інтеграції в суспільстві.

Jason S. Wrench, Narissra M. Punyanunt-Carter & Katherine S. Thweatt (2020) розглядають три різні типи класичних моделей комунікації, щоб допомогти зрозуміти міжособистісні взаємодії: дія, взаємодія та трансакційна модель. Метою використання моделей є надання візуальних уявлень про міжособистісне спілкування та надання кращого розуміння того, як різні вчені концептуалізували його протягом довгого часу вивчення. Був зроблений важливий висновок – через нашу міжособистісну комунікацію та взаємодію ми створюємо соціальну реальність, але на це впливають різні об'єктивні контексти: соціальний, культурний та реляційний. Так, соціальний контекст виокремлює правила та норми, які регулюють, як люди спілкуються один з одним. Культурний контекст акцентується на культурних цінностях та ідентичності, які мають люди (здатність, вік, біологічна стать, гендерна ідентичність, етнічна приналежність, національність, раса, сексуальна орієнтація, соціальний клас). Реляційний контекст характеризує зв'язки або емоційну прихильність між двома людьми (батьки/опікуни – дитина, брат і сестра, вчитель – студент, медичний працівник – клієнт, найкращі друзі, знайомі).

Крім об'єктивних контекстів є ще чотири суб'єктивні контексти, які можуть вплинути на нашу здатність ефективно взаємодіяти з людьми: фізичний, фізіологічний, психологічний та семантичний контексти. Фізичний контекст – це фізичний простір, де відбувається взаємодія (офіс, школа, будинок, кабінет тощо). Фізіологічний контекст має відповідь організму на те, що відбувається в його середовищі: внутрішні фізіологічні реакції, які виникають через внутрішні процеси нашого організму (голод, головний біль, фізична втома) та зовнішні фізіологічні реакції, які виникають через зовнішні подразники в довкіллі (вам холодно чи жарко, колір кімнати, чи вам фізично комфортно/ некомфортно). Психологічний контекст як людський розум реагує на те, що відбувається в його середовищі (емоційний стан, думки, сприйняття, наміри, уважність). Семантичний контекст надає можливість розуміння та інтерпретації різних надісланих повідомлень (кодування / розкодування мови, словниковий запас, ефективне використання граматики тощо).

Як наголошують автори, у кожному з цих контекстів можна мати речі, які порушують або переривають потік спілкування. Так, у фізичному контексті «жорсткі пластикові стільці можуть зробити вас незручними і не захотіти сидіти дуже довго, розмовляючи з кимось» (Jason S. Wrench, Narissra M. Punyanunt-Carter & Katherine S. Thweatt, 2020). Фізіологічно, якщо у вас болить голова або якщо в кімнаті дуже жарко, – це може ускладнити концентрацію та ефективне сприймання іншої людини в процесі комунікації. Психологічно, якщо є суб'єктивні проблеми, нам може бути важко сидіти, слухати, вести розмову з кимось. Семантично, якщо ми не розуміємо слова, – це може перешкодити нам точно інтерпретувати чиєсь повідомлення.

Вивчення комунікації становить важливий напрям досліджень у сфері міжособистісних стосунків. Інформація, що передається в повсякденному спілкуванні, загалом відповідає моделям, які описують поетапне та

багаторівневе проникнення в психологічний простір іншої особи, що слугує підґрунтям для встановлення зв'язку між трансферними просторами співрозмовників. Такий підхід не суперечить іншим концепціям, спрямованим на виявлення складних взаємозв'язків між стилями спілкування особистості, особистісними рисами, стилями прихильності чи процесами зниження невизначеності, а радше пропонує інший механізм реалізації цих процесів, який здебільшого відбувається поза межами усвідомлення учасників взаємодії.

Люди в сучасному соціумі можуть подумати, що спілкування легке. Однак існує багато факторів, таких як влада, мова, особистісна готовність, інтеграція в соціум та відмінності у стосунках, які можуть вплинути на розмову. Спілкування непросте, тому що не всі матимуть однакову інтерпретацію повідомлення. Не всі мають навіть однакову систему комунікації, особливо якщо ми говоримо про людей з порушеннями слуху, які вибрали жестову основу спілкування із громадою. Причина в тому, що люди неоднаково отримують повідомлення, неоднаково його інтерпретують, розкодовують, розуміють.

Зокрема автори прийшли висновку, що три основні людські потреби – контроль, включення та прихильність – є важливими складовими повсякденного життя та взаємодії кожної людини. Це важливо для нашого дослідження, тому що такий підхід дає змогу пояснити міжособистісні стосунки осіб з порушеннями слуху не через відмінність вибору знаку мови, а через особистісну ідентифікацію із суспільством.

В дослідженнях S. Duck & D. Usera (2016) ми знаходимо, як існує певний інтерес для досліджень з комунікації в оцінці ступеня, в якому людина має схильність до стилів спілкування – це риси особистості, сформовані у різній формі, подібній до типу мислення (можливо і до вибору типу реабілітації). З такої точки зору, прототипи стосунків, сценарії чи прихильності спрямовують людину в певному напрямку. Одним словом, вони можуть не визначати, хоча й можуть спричиняти прихильність до стосунків.

Постає питання, чи психологічні характеристики особистості є безпосередніми або визначальними чинниками реляційних результатів, чи радше вони виступають формами їх вираження та втілення, через які реалізуються спостережувані реляційні сили. Такий підхід викликає певне методологічне занепокоєння у дослідників комунікації, оскільки зміщує фокус аналізу на проміжні механізми взаємодії. У зв'язку з цим для науковців у галузі комунікації принциповим є не стільки питання про те, як окремі схильності модифікують або опосередковують стосунки, вимірювані за стандартизованими шкалами, скільки з'ясування того, яким чином ці схильності проявляються та стають помітними для інших у процесі комунікативної взаємодії (S. Duck, D. Usera, 2016).

Інакше кажучи, замість того, щоб припускати прямий, але прихований, статистично відновлюваний, таємничий зв'язок між станом мозку людини та реакцією – існує проміжний процес (а саме комунікація), який працює в соціальній взаємодії людей, щоб створювати та проявляти ці зв'язки.

Обидва підходи мають свої переваги. Психологічні прихильності відіграють певну роль у розвитку міжособистісних стосунків. Водночас, прихильностей недостатньо. Контекст відкриття інформація, способи, якими ми спілкуємося, є такими ж важливими, але не виключно. Слід передбачати аналіз взаємодії двох партнерів, що може поширюватися на управління їхнім обличчям за допомогою мови.

Незалежно від чинників, що зумовлюють виникнення міжособистісних стосунків, дослідження цього феномену, без сумніву, триватимуть упродовж багатьох десятиліть. У межах наукових підходів розвиток стосунків з часом було класифіковано як перехід до так званої «фази підтримки». На цьому етапі рівень близькості залишається відносно стабільним, а самі стосунки набувають зрілості: зовнішні зміни можуть бути мінімальними або малопомітними, проте відбуваються глибокі внутрішні трансформації, які сприяють зміцненню стосунків, підвищенню їхньої цінності та тривалості.

Малоймовірно, що більшість людей свідомо звертають увагу на частоту використання соціальних мереж протягом дня як засіб підтримки міжособистісних стосунків. Хоча такі контакти можуть здаватися незначними і навіть сприйматися скоріше як ознака існуючих стосунків, дослідження показують, що повторні взаємодії через електронні засоби або у повсякденних буденних моментах дійсно сприяють підтримці та зміцненню стосунків. Стосунки формуються не лише через особисте спілкування, а й підтримуються через такі непомітні, але регулярні контакти. Наприклад, коротке текстове повідомлення другу чи родичу може здаватися незначним, проте міжособистісні дослідження підтверджують, що саме ця активність є важливою складовою підтримки стосунків у часі.

Проте дослідження Jih-Hsin Tang, Ming-Chun Chen, Cheng-Ying Yang, Tsai-Yuan Chung, Yao-An Lee, (2016) вказують, що через поширеність мобільних пристроїв надмірне використання соціальних мереж стало глобальним явищем. Соціальні мережі (Facebook, TikTok тощо) отримали значну увагу в останні роки, і надмірне їх використання стало серйозною проблемою в освітніх закладах. Була виявлена залежність користування соціальними мережами в міжособистісному спілкуванні. Приблизно 80% респондентів користувалися мережами щодня, а 10% проводили у них більше 8 годин на день. Було виявлено, що міжособистісні стосунки та соціальна підтримка онлайн позитивно пов'язані із залежністю від сучасних інтернет-ресурсів; однак деякі риси особистості, такі як доброзичливість, сумлінність та невротизм, негативно пов'язані із залежністю від мереж. Міжособистісні стосунки та невротизм в Інтернеті виявилися важливими предикторами залежності від соціальних мереж.

Проте, спілкування повинно бути усвідомленим, включати в себе міжособистісну комунікацію та взаємодію когнітивних, сенсомоторних, емоційних, особистісних, смислово-семантичних і соціально-контекстуальних компонентів, які сконцентрують формування особистості на процесах розвитку міжособистісних стосунків в різних умовах життєдіяльності.

Отже, в кінцевому рахунку модель міжособистісної комунікації на практиці повинна включати в себе: увагу, намір та ставлення до співрозмовника.

Ми не пропонуємо нову модель міжособистісної комунікації з особами з порушеннями слуху в теорії спілкування; ми пропонуємо новий спосіб поєднання міжособистісного спілкування з уважністю до людей, з якими можливо розвинути міжособистісні стосунки, бути більш присутніми, коли інша людина спілкується з вами, зосереджувати нашу здатність ефективно спілкуватися з іншими людьми.

Більшість повсякденних комунікативних взаємодій здійснюється без належної усвідомленості змісту, намірів і ставлення учасників спілкування. Що ми робимо: постійна перевірка гаджета; зосередження уваги не на партнері комунікації; формування швидких відповідей до того, як інша людина перестала говорити; постійно перебиваємо людину в розмові; нетерпимо кінця комунікації; нудьгуємо; не слухаємо інших; дозволяємо кричати на когось іншого; вступаємо в конфлікт та ін.

Це лише кілька прикладів того, як може виглядати бездумна міжособистісна комунікація, коли ми не враховуємо увагу, намір, ставлення, повагу до співрозмовника. З іншого боку, усвідомлене міжособистісне спілкування відбувається, коли ми займаємося наступною поведінкою спілкування: слухаємо свого партнера, не відволікаючись; проводимо розмову, не будучи занадто емоційними; приймаємо точку зору партнера, навіть якщо вона відрізняється; довіряємо співучаснику комунікації тощо.

Як же краще комунікувати із людьми, які мають порушення слуху?

По-перше, треба розуміти, що кожна людина має різний ступінь порушення слуху й володіння мовленням. Слід враховувати, що є дві траєкторії вибору шляхів соціально-сурдопсихологічної реабілітації: людина вибрала шлях особистісного розвитку в спільноті чуючих і володіє розвиненим усним і писемним мовленням або людина спілкується з іншими людьми жестовим мовленням і повідомленнями.

По-друге, сучасне слухопротезування (слухові апарати, імплантаційні системи) надає можливість не просто почути довкілля людині з порушеннями слуху, а й створює можливості повної інтеграції в суспільство чуючих людей.

Що важливо знати про людей з порушеннями слуху, щоб спілкування з ними було коректним та комфортним для всіх?

Не боятися звертатися до людини з порушеннями слуху усним мовленням. В більшості випадках людина, яка оптимально слухопротезована та слухо-мовленнєво реабілітована, володіє слуховими навичками та специфічними навичками зчитування інформації з губ та обличчя співрозмовника. Деякі люди з порушеннями слуху взагалі можуть не знати жестової мови, але прекрасно вміють читати інформацію по губах і можуть попросити вас артикулювати чіткіше, повільніше. Не гучніше, а саме – чіткіше промовляти слова чи фрази в повільному темпі.

Під час спілкування з людиною з порушеннями слуху, яка користується послугами помічника-компаньйона чи, наприклад, перекладача жестової мови,

звертатись безпосередньо слід особисто до самої людини, але розуміти, що супроводжуючий помічник чи сурдоперекладач також є частиною комунікації.

Що важливо розуміти під час спілкування з людиною з порушеннями слуху?

Важливо не ховати своє обличчя, не відвертатись убік, щоб ваші слова не втрачали емоційного забарвлення й інтонації в процесі комунікації з людиною з порушеннями слуху. Якщо у вашого співрозмовника є труднощі з вимовою, промовлянням слів, не поспішайте та дочекайтесь доки людина завершить фразу, думку. Ви можете перепитати, уточнити інформацію у людини, але не треба договорювати чи виправляти її фрази. Ні в якому разі не слід робити вигляд, що все ясно і зрозуміло, спілкуйтеся природно і нормально.

Що робити, якщо ти не розумієш сказане?

Люди з порушеннями слуху є грамотними і освіченими, тому зазвичай вони вміють читати та писати. Запропонуйте людині писемну комунікацію, використовуйте технічні засоби придатні для цієї мети.

Висновки. Ефективна міжособистісна комунікація – це процес складний, особливо якщо мова йде про людей з порушеннями слуху. Мета нашого підходу до міжособистісної комунікації з людьми з порушеннями слуху – навчити себе бути в моменті з кимось, хто слухає і розмовляє; не боятися комунікувати і взаємодіяти; встановлювати позитивні стосунки з урахуванням особистісного вибору людини інтеграції в суспільство.

Ми вважаємо, що залучення до усвідомлених міжособистісних комунікативних стосунків є дуже важливим у нашому повсякденному житті. У сучасному соціальному просторі людина перебуває під постійним інформаційним впливом, унаслідок чого виникає тенденція сприймати численні повідомлення як однаково значущі та такі, що потребують негайної уваги. Одним із проявів неусвідомленої комунікативної поведінки є звичка перевіряти мобільний телефон під час безпосереднього спілкування з іншими. Як зазначалося в попередніх дослідженнях, людська свідомість має схильність до частого відволікання, що посилюється за умов активного використання цифрових технологій. Постійне звернення до мобільних пристроїв у процесі міжособистісної взаємодії додатково фрагментує увагу та знижує рівень залученості до комунікативного процесу.

Водночас результати теоретичного аналізу свідчать, що в умовах сучасного інформаційно насиченого соціального простору комунікативна взаємодія часто зазнає впливу неусвідомлених поведінкових патернів, зокрема фрагментації уваги, спричиненої активним використанням цифрових технологій. Така тенденція знижує рівень залученості до міжособистісного спілкування та ускладнює процес встановлення глибоких і тривалих стосунків. У зв'язку з цим усвідомлена міжособистісна комунікація розглядається як важлива психологічна умова підтримки ефективної взаємодії, розвитку взаєморозуміння та зміцнення міжособистісних стосунків у сучасному соціумі, зокрема в контексті комунікації з особами з порушеннями слуху.

Використана література:

1. Круглик О. П., Горлачов О. С. Особливості сприймання і використання усного та міміко-жестового мовлення в процесі ідентифікації осіб з порушеннями слуху. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2022. Вип. № 56. Т. 2. С. 168-175. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/56-2-26>.
2. Литовченко С. В., Литвинова В. В., Засенко В. В., Вовченко О. А. Сучасні технології реалізації змісту освіти дітей з порушеннями слуху в умовах кризових ситуацій : навчально-методичний посібник. Київ : Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2025. 380 с. ISBN 978-617-8531-74-4. URL : <https://ispukr.org.ua/?p=14531>.
3. Duck S., & Usera D. Interpersonal relationships. *The International Encyclopedia of Communication Theory and Philosophy*. 2016. 1–16. DOI: [10.1002/9781118766804.wbiect120](https://doi.org/10.1002/9781118766804.wbiect120).
4. Jason S. Wrench, Narsissra M. Punyanunt-Carter, & Katherine S. Thweatt. Interpersonal Communication: A Mindful Approach to Relationships. 2020. 545 p. ISBN: 978-1-942341-77-2. URL : <https://knightscholar.geneseo.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1028&context=oer-ost>.
5. Jih-Hsin Tang, Ming-Chun Chen, Cheng-Ying Yang, Tsai-Yuan Chung, Yao-An Lee. Personality traits, interpersonal relationships, online social support, and Facebook addiction. *Telematics and Informatics*. 2016. Vol. 33, Issue 1, 102–108. DOI: [10.1016/j.tele.2015.06.003](https://doi.org/10.1016/j.tele.2015.06.003).

References:

1. Kruhlyk O. P., Horlachov O. S. (2022). Osoblyvosti sprymannia i vykorystannia usnoho ta mimiko-zhestovoho movlennia v protsesi identyfikatsii osib z porushenniamy slukhu [Peculiarities of perception and use of oral and facial expressions in the process of identification of persons with hearing impairments]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk* : mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Vyp. № 56. T. 2. S. 168-175. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/56-2-26> [in Ukrainian].
2. Lytovchenko S. V., Lytvynova V. V., Zasenka V. V., Vovchenko O. A. (2025). Suchasni tekhnolohii realizatsii zmistu osvity ditei z porushenniamy slukhu v umovakh kryzovykh sytuatsii: navchalno-metodychnyi posibnyk [Modern technologies for implementing the content of education for children with hearing impairments in crisis situations: a teaching and methodological manual]. Kyiv : Instytut spetsialnoi pedahohiky i psykholohii imeni Mykoly Yarmachenka NAPN Ukrainy. 380 s. ISBN 978-617-8531-74-4. URL : <https://ispukr.org.ua/?p=14531> [in Ukrainian].
3. Duck S., & Usera D. (2016). Interpersonal relationships. *The International Encyclopedia of Communication Theory and Philosophy*, 1–16. DOI: [10.1002/9781118766804.wbiect120](https://doi.org/10.1002/9781118766804.wbiect120) [in English].
4. Jason S. Wrench, Narsissra M. Punyanunt-Carter, & Katherine S. Thweatt (2020). Interpersonal Communication: A Mindful Approach to Relationships. 545 p. ISBN: 978-1-942341-77-2. URL : <https://knightscholar.geneseo.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1028&context=oer-ost> [in English].
5. Jih-Hsin Tang, Ming-Chun Chen, Cheng-Ying Yang, Tsai-Yuan Chung, Yao-An Lee (2016). Personality traits, interpersonal relationships, online social support, and Facebook addiction. *Telematics and Informatics*. Vol. 33, Issue 1, 102–108. DOI: [10.1016/j.tele.2015.06.003](https://doi.org/10.1016/j.tele.2015.06.003) [in English].

O. KRULYK. Interpersonal communication with persons with hearing impairments as a psychological basis for the development of interpersonal relationships.

The article presents a psychological analysis of interpersonal communication of persons with hearing impairments as a key condition for the development of interpersonal relationships in modern society. The specifics of communicative interaction of people with hearing impairments in the structure of communication are considered, taking into account the limitations of auditory perception and the possibilities of compensatory mechanisms. It is substantiated that the effectiveness of interpersonal communication in this group largely depends not only on the mastery of oral speech or technical means of hearing aid, but also on the psychological conditions in which the interaction takes place.

The paper analyzes various models of understanding interpersonal communication and proves the importance of comprehensive consideration of the communicative context, in particular social, relational, physical, psychological and semantic. It is shown that ignoring at least one of these contexts complicates the establishment of stable interpersonal relationships and reduces the level of social

integration of people with hearing impairments.

A new approach to understanding interpersonal communication is proposed, which combines the process of communication with such psychological components as attentiveness, intention and attitude towards the other. The importance of respect, acceptance and empathetic interaction as basic conditions for the development of interpersonal relationships is emphasized. Special attention is paid to the role of modern methods of rehabilitation, hearing aids and the development of oral speech in expanding the communicative capabilities of deaf people.

It is concluded that interpersonal communication is not only a means of information exchange, but also a psychological basis for the formation of full-fledged interpersonal relationships of people with hearing impairments in social space. Effective interpersonal communication appears as a complex multidimensional process, which acquires particular significance in interaction with people with hearing impairments.

The proposed approach emphasizes the need for conscious presence in the communicative process, openness to interaction, overcoming communicative barriers and the formation of positive interpersonal relationships, taking into account the individual choice of a person with hearing impairments regarding the ways of social integration.

Keywords: interpersonal communication, interpersonal relationships, people with hearing impairments, development, psychological condition.

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-164-2.2025.07>

УДК 37.013.3:070-028.23]:159.955-021.412.1

Кушнірук С. А., Хоркін Д. М.

МЕДІАОСВІТА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

Медіаосвіта є базовим інструментом розвитку критичного мислення особистості, формування здатності до аналізу медіаконтенту, розрізнення достовірної інформації від маніпуляцій і фейків, а також розвитку медіаграмотності як важливої складової сучасної культури мислення. Вона трансформує пасивне споживання інформації в активний процес її осмислення, оцінювання й інтерпретації, що сприяє свідомому ставленню до інформаційних потоків та допомагає людині впевнено орієнтуватися в умовах інформаційного суспільства, особливо в епоху цифрових технологій і глобальної комунікації.

Досліджено стан наукового опрацювання проблеми медіаосвіти у вітчизняних і зарубіжних наукових джерелах, що дозволило підтвердити її актуальність та міждисциплінарний характер. Установлено, що в умовах тотальної інформатизації суспільства неможливо уникнути постійного впливу мас-медіа на свідомість особистості, тому медіаосвіта розглядається як ефективний засіб мінімізації негативних інформаційних впливів та формування інформаційної безпеки.

Доведено, що одним із ключових завдань медіаосвіти є формування критичного мислення, здатності до самостійного аналізу, аргументованої оцінки інформації та прийняття відповідальних рішень. Наведено приклади освітніх програм і педагогічних практик, спрямованих на розвиток критичного мислення засобами медіаосвіти, а також підкреслено, що сучасні педагоги можуть використовувати широкий спектр технологій і методик для досягнення цієї мети. Зроблено висновок, що здатність критично мислити є підґрунтям соціального прогресу, умовою громадянської зрілості та ключем до самостійних і відповідальних дій особистості.